

Л. В. ГАПОН-БАЙДА

ФОРМУВАННЯ
ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ТВОРЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Л. В. Гапон-Байда

**ФОРМУВАННЯ
ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ТВОРЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Монографія

Київ
2026

УДК 378.011.2.091.313:7](02)
Г20

Рецензенти:

Т. М. Деркач, д-р пед. наук, проф., декан факультету ХБТ КНУТД

П. В. Нестеренко, канд. мистецтвознавства, доцент факультету дизайну МАУП

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії
управління персоналом (протокол № 9 від 29.10.25)*

Гапон-Байда Л. В.

Г20 Формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку: монографія. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2026. 374 с.

ISBN 978-617-02-0441-7

Обґрунтовано теоретичне та практичне вирішення проблеми щодо формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку. Досліджено підготовку фахівців (бакалаврів) спеціальностей 022 Дизайн, 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 015 Професійна освіта (Дизайн), професійна діяльність яких має творчий характер і пов'язана з проєктуванням візуального простору або створенням проєктів виробів з текстильних матеріалів з покращеними естетичними властивостями.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів та широкого загалу освітян.

УДК 378.011.2.091.313:7](02)

ISBN 978-617-02-0441-7

© Гапон-Байда Л. В., 2026

© Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2026

ЗМІСТ

Вступ	6
Перелік умовних позначень	16
Розділ 1. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	19
1.1. Підготовка майбутніх фахівців творчих спеціальностей до проєктування як складова методичної системи професійної підготовки	19
1.1.1. Визначення понятійного апарату дослідження	19
1.1.2. Нормативні вимоги до підготовки бакалаврів	22
1.1.3. Професійна освіта в умовах сталого розвитку...	28
1.1.4. Компетентності, якими повинен володіти майбутній фахівець в умовах сталого розвитку	33
1.2. Метод проєктів у професійній освіті	36
1.2.1. Сутність методу.....	36
1.2.2. Основні елементи дизайн-проєкту	42
1.2.3. Сім практик викладання на основі “Золотого стандарту”	47
Висновки	51
Розділ 2. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ	53
2.1. Методика та структура дослідження	53
2.2. Методики опитування	58
2.2.1. Визначення основних елементів дизайн-проєкту	58
2.2.2. Визначення переважаючих стилів навчання	59
2.3. Методика проведення педагогічного експерименту	64
2.3.1. Констатувальний етап	64
2.3.2. Формувальний та коригувальний етапи	69

2.4. Статистична обробка отриманих результатів	79
2.4.1. Перевірка надійності тесту	80
2.4.2. Визначення репрезентативних показників для вибірки	80
2.4.3. Порівняння показників між вибірками	81
Висновки	82

Розділ 3. ЗМІСТ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку	86
3.1.1. Виклики та вимоги сталого розвитку	86
3.1.2. Ключові складові проєктної компетентності в умовах сталого розвитку	91
3.2. Сучасний стан підготовки фахівців творчих спеціальностей	95
3.2.1. Програмні результати навчання	95
3.2.2. Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	98
3.2.3. Спеціальність 022 Дизайн	111
3.2.4. Спеціальність 015 Професійна освіта (Дизайн)	122
3.2.5. Розвиток окремих складових за спеціальностями	136
3.3. Метод проєктів як основний інструментарій формування проєктної компетентності	139
3.3.1. Обґрунтування використання методу проєктів	139
3.3.2. Концепція формування проєктної компетентності	140
3.3.3. Структурно-функціональна модель формування проєктної компетентності	146
Висновки	159

Розділ 4. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	162
4.1. Констатувальний експеримент	162
4.1.1. Надійність розробленої методики опитування	162
4.1.2. Результати попередніх тестів констатувального експерименту	169
4.1.3. Результати фінальних тестів констатувального експерименту	175
4.1.4. Ефективність використаної методики проєктного навчання в констатувальному експерименті ...	178
4.2. Вплив індивідуальних стилів навчання студентів ...	185
4.2.1. Переважаючі стилі навчання учасників експерименту	186
4.2.2. Різниця між стилями викладачів та студентів	190
4.2.3. Навчальні переваги у вимірі активний-рефлексійний	193
4.2.4. Методика покращення рефлексії у проєктному навчанні	197
4.3. Формувальний та коригувальний експерименти	200
4.3.1. Передумови проведення формувального експерименту	200
4.3.2. Результати формувального експерименту	204
4.3.3. Ефективність формувального експерименту ...	208
4.3.4. Коригувальний етап	211
4.4. Рекомендації щодо впровадження розробленої методики формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку	216
Висновки	221
Загальні висновки	225
Список літератури	228
Додатки	251

ВСТУП

У ХХІ ст. країни світу дедалі більше орієнтуються на поступовий розвиток та розповсюдження принципів сталого розвитку, сформульованих Організацією Об'єднаних Націй. Основна ідея цих принципів полягає у задоволенні потреб сьогодення таким чином, щоб не ставити під загрозу можливість забезпечення майбутніх поколінь власними потребами.

Основні цілі сталого розвитку, що на сьогодні сприйняті та об'єднують понад 140 країн світу і стосуються трьох основних аспектів життєдіяльності — екологічного, економічного і соціального. Відповідно, ідея усвідомленого споживання та збереження навколишнього середовища формує певні умови та вимоги до діяльності фахівців творчих напрямів у соціальній, економічній та екологічній сферах.

Реалізація цілей сталого розвитку тісно пов'язана з невід'ємними складовими професійної діяльності творчих фахівців: науковою (пошуково-дослідницька робота), творчою (креативний підхід до вирішення завдань) та технологічною (здатність реалізувати задум відповідно до певних технологій). Поєднання цих складових формує у фахівців творчих спеціальностей певні вимоги до їх підготовки під час навчання у ЗВО. Тому в умовах сталого розвитку проблема підготовки майбутніх фахівців творчих спеціальностей до якісної професійної діяльності на ринку праці набуває важливого суспільного значення.

Дослідження означеної проблеми ґрунтується на концептуальних положеннях законодавчих документів: Законів України “Про вищу освіту” (2014 р.), “Про освіту” (2017 р.), “Про професійну (професійно-технічну) освіту” (1998 р.); підсумкового документа Саміту 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН зі сталого розвитку “Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року” (2015 р.); державних стандартах вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня. У монографії досліджено підготовку фахівців (бака-

лаврів), професійна діяльність яких має творчий характер і пов'язана з проєктуванням візуального простору або створенням проєктів виробів з текстильних матеріалів з покращеними естетичними властивостями. До них віднесено майбутніх фахівців спеціальностей 022 Дизайн, 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 015 Професійна освіта (Дизайн). У подальшому їх будемо називати “майбутніми фахівцями творчих спеціальностей” або “фахівцями спеціальностей 022, 023 та 015”.

Проблеми, пов'язані з ідеєю сталого розвитку в загальному сенсі та підготовкою майбутніх фахівців до умов сталого розвитку у вищій, середній школі активно почали обговорюватися з кінця ХХ ст. спочатку в роботах західних дослідників, серед яких слід відзначити Дж. Сакс, І. Дінцер, Р. Говарт, Г. Аткінсон, Р. Норгаард, Р. Констанца та багатьох інших. Потім до них долучилися українські дослідники (О. Петроє, В. Зінченко). На початок ХХІ ст. проблема вийшла на рівень ООН, а сама Організація Об'єднаних Націй долучилася до розробки ключових ідей у цьому напрямку.

Одночасно в Україні розпочалися та поступово активізувалися дослідження щодо трансформації ЗВО в напрямі сталого розвитку, а саме: модернізація вищої освіти (О. Спірін, О. Слюсаренко); стандартизація освітніх програм (В. Ковтунець, Ж. Таланова); академічна мобільність та всебічна інтеграція України до Європейського освітнього простору (В. Луговий, В. Радкевич, С. Калашнікова, Ю. Рашкевич).

Створення та розроблення концепції домінуючих стилів навчання відбулося за відповідними моделями та інструментами завдяки зусиллям цілої низки дослідників, насамперед західних університетів, таких як Л. Каррі, Р. Фельдер, Д. Колб, Н. Флемінг, Р. Гарднер, Р. Данн, П. Хоней, А. Граша, Г. Пашлер, А. Грегорс, С. Граф та ін. Поступово такий підхід знайшов визнання та широко використовується для оптимізації педагогічного процесу, хоча слід зазначити, що через складність проблеми досі немає єдиної домінуючої теорії.

Значну увагу вчених привертають питання щодо підготовки фахівців в умовах розвитку компанії “Індустрія 5”, коли всебічна цифровізація суспільства поєднується з аспектами забезпечення стійкості та розвитку теорії мультимедійного навчання, що базується на концепції підтримки оптимального когнітивного навантаження на тих, хто навчається. Цьому питанню присвячені роботи Р. Майєр, Дж. Суеллер, Дж. Пласс, Ф. Пасс, С. Калюга, Дж. Дж. Г. Ван Меррієнбур, Р. Морено, П. Кіршнер, Д. Лойтер та багатьох інших. Паралельно розглядалися питання у напрямі комп’ютерно-орієнтованого навчання (М. Жалдака), а також дослідження всебічного застосування в освіті інформаційно-комп’ютерних технологій (В. Биков, Н. Морзе, С. Семеріков, О. Співаковський). Питання професійної освіти розглядали Р. Гуревич, З. Курлянд, В. Курок, Л. Лук’янова, Н. Ничкало, В. Радкевич.

Вивченням та розробленням методик навчання займалися С. Гончаренко, О. Пометун, І. Андросчук, С. Вітвицька. Різноманітні технології та підходи до навчання досліджено у працях О. О. Біляковської (тренінгові технології), І. Драч (компетентнісний підхід у вищій школі), О. Кучерявий (самоосвіта), Л. Петренко (крауд-технології), О. Ярошенко (групове навчання).

Проблему підготовки фахівців творчих спеціальностей вивчали такі науковці: В. Моляко (виховання творчої особистості), В. Андріяшко, Г. Кусько, Т. Печенюк (художній текстиль), О. Миронович, З. Тканко (дизайн костюму), Є. Антонович, О. Фурса, В. Фрицюк (дизайн), Т. Зузяк, О. Котова, О. Стрілець (образотворче мистецтво).

Дослідження та впровадження методу проєктів започатковано багато років тому в роботах Дж. Дьюї та В. Кілпатріка. Надалі метод здобув широке розповсюдження завдяки дослідженням А. Колмос, Дж. Мергендаллера, Р. Патріка, Ю. Ловенталя, а також С. Сисоєвої, О. Лаврентьєвої, О. Глазунової, Т. Деркач. Проєктування в різних галузях розглядають О. Єжова, Т. Ніколаєва (дизайн), Н. Мирончук та ін.

Ідеї STEM та STEAM освіти досліджують та впроваджують в освітній процес О. Антонова, Карла К. Джонсон, Е. Пітерс-Бертон, Едвард М. Рів, А. Золлман.

Незважаючи на наявність значної кількості ґрунтовних теоретичних та експериментальних досліджень, проблема формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку залишається недостатньо вивченою. Спираючись на дані аналізу наукових досліджень, нормативно-правових документів та практики підготовки майбутніх фахівців творчих спеціальностей до застосування проєктних технологій у професійній діяльності, визначено низку суперечностей щодо:

- вимог сучасного світу до майбутніх фахівців творчих спеціальностей та актуальним станом їх підготовки до роботи в умовах сталого розвитку;
- вимог ринку праці до застосування навичок проєктування у професійній діяльності, зважаючи на відмінність рівнів сформованості здатності до проєктування, закладеної у державних стандартах спеціальностей 022, 023, 015;
- традиційної підготовки майбутнього фахівця творчих спеціальностей до застосування проєктних технологій у професії та відомими фактами недостатнього рівня набутих навичок проєктування;
- здатності фахівців творчих напрямів генерувати безліч творчих ідей, їх практичної реалізації та невідповідності створеного ними продукту праці функціональним вимогам;
- наявності в державних стандартах спеціальностей 022, 023, 015 умов для синхронного формування складових професійної діяльності та відсутності цілісної системи профільних ЗВО для синхронного розвитку трьох складових у процесі підготовки здобувачів.

У **першому розділі** монографії на основі аналізу стандартів вищої освіти України спеціальностей 022 Дизайн, 023 Обра-

зотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація та 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) схарактеризовано важливі якості майбутнього фахівця, яким приділялося недостатньої уваги, а саме: здатності до практичної творчості, сталого розвитку, креативності та інноваційності. Ці недоліки є наслідком несформованої проєктної компетентності, що передбачає одночасне поєднання у професійній діяльності майбутнього фахівця трьох складових: наукової (пошуково-дослідницька робота), творчої (креативний підхід до вирішення завдань) та технологічної (здатність реалізувати задум відповідно до певних технологій).

Аналіз стану професійної освіти зарубіжного та вітчизняного досвіду дозволив з'ясувати елементи, цілі сталого розвитку, визначити суть поняття “стала мода” та її роль у професійній освіті. За результатами аналізу визначено компетентності, якими має володіти фахівець творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку. Дослідивши вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження методу проєктів в освітній процес, з'ясовано та обґрунтовано основні елементи дизайн-проєкту, які необхідно враховувати під час розробки творчих проєктів.

У **другому розділі** монографії на основі проведеного аналізу державних стандартів, стану професійної освіти, застосування методу проєктів, розроблено та описано методику формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку, що полягає в організації навчання за методом проєктів на констатувальному, формувальному та коригувальному етапах. Загалом студентами розроблено, виконано та захищено п'ять творчих проєктів. Методика базувалася на опануванні семи основних елементів дизайн-проєкту під час виконання всіх етапів кожного проєкту.

Важливою складовою методики формування компетентності була оцінка прогресу на кожному етапі навчання, а також коригування навчальної програми за результатами постійного зворотного зв'язку між викладачем і студентом. Для

оцінки досягнутих показників на констатувальному етапі розроблено спеціальну анкету, яку з метою порівняння застосовували двічі — на початку та в кінці етапу. Її надійність перевірено за допомогою статистичного коефіцієнта надійності тестів альфа Кронбаха. У подальшому з урахуванням досвіду коригувального етапу методику оцінювання модернізували з метою детальнішої оцінки рівня опанування кожного елемента дизайн-проєкту на всіх етапах його виконання. Ця методика використовувалася на формувальному та коригувальному етапах. Виходячи з характеру даних (рангові величини з обов'язковим нормальним характером розподілу даних у вибірці), отриманих у результаті оцінювання на кожному етапі, окреслено статистичний метод, який дав можливість визначити наявність чи відсутність прогресу у навчанні між двома вибірками (наприклад, між результатами різних етапів). На всіх етапах роботи використовували *U*-тест Манна–Уїтні для непараметричних даних.

У **третьому розділі** монографії з'ясовано, що цілі сталого розвитку формують для майбутніх фахівців творчих спеціальностей певні умови роботи в соціальній, економічній та екологічній сферах. Аспекти сталого розвитку тісно пов'язані з невід'ємними складовими професійної діяльності майбутнього фахівця: науковою, творчою, технологічною. Це формує відповідні вимоги до підготовки здобувачів у ЗВО. Здійснено аналіз сучасного стану розвитку трьох складових професійної діяльності фахівця для трьох творчих спеціальностей — 022 Дизайн, 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація та 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) на прикладі трьох ЗВО у кожному випадку. Аналіз базується на діючих програмних результатах навчання та їх дескрипторах із залученням таксономії Блума–Шевцова. Для кожного програмного результату навчання визначено внесок у кожен з трьох складових професійної діяльності, що дало змогу отримати сумарний результат для затверджених державних стандартів, освітньо-професійних програм ЗВО, а також залучених

освітніх компонентів. З'ясовано, що сумарна частка програмних результатів навчання, яка є технологічною складовою, завжди переважає відповідну частку творчої складової. Співвідношення між творчою та науковою складовими залежить від спеціальності та ЗВО. Для спеціальностей 022 та 023 характерною є недостатня увага до розвитку наукової складової, а для 015 — до творчої складової.

На основі аналізу змісту освітніх програм, компонентів ЗВО, отриманих результатів різних етапів експериментів, створено структурно-функціональну модель формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку. Модель містить чотири блоки: концептуально-цільовий (методологічні підходи, принципи, фактори, функції, соціальне замовлення, мета, завдання), змістовий (складові проєктної компетентності, навчальний план, складові процесу формування проєктної компетентності), організаційний (етапи формування проєктної компетентності; методичне забезпечення — форми, методи, засоби; педагогічні та організаційні умови), результативний (компоненти проєктної компетентності, критерії перевірки сформованості компетентності, рівні сформованості проєктної компетентності).

У **четвертому розділі** наведено результати та ефективність застосування розробленої методики навчання за методом проєктів на констатувальному етапі. Статистично значуще покращення рівня опанування у фінальному тестуванні порівняно із вхідним спостерігалось для таких елементів, як складна проблема, студентський голос, автентичність/справжність, публічний продукт. Для трьох інших елементів покращення мало місце, але не відповідало критерію значущості $p = 0,05$. Показники таких елементів, як тривале дослідження, рефлексія/вдумливість та критика/перегляд, виявилися нижчими за очікуваний рівень. Для кожного з цих трьох показників висунуто гіпотези, що пояснюють відставання, та з метою його усунення застосовано відповідні заходи на наступному формувальному етапі. Як показав констатувальний етап, одним із факторів

впливу на прогрес навчання виявився характер переважаючих стилів навчання студентів графічного дизайну, дизайну, професійної освіти. Стилi навчання студентів та викладачів досліджено методом Фелдера–Соломан. Показано, що студенти всіх трьох досліджених спеціальностей продемонстрували перевагу активного, послідовного, сенситивного та візуального стилів. Викладачі мали перевагу рефлексійного стилю над активним. Наведено різні види діяльності для підгруп студентів з різними навчальними перевагами для успішної організації навчання за методом проєктів. З'ясовано, що успішному оволодінню навичками проєктування сприяє рефлексійний стиль навчання, а також наведено підходи для його розвитку.

Описано результати та досягнуту успішність формувального експерименту. Навчальну програму було відкориговано таким чином, щоб максимально усунути виявлені на попередньому етапі недоліки, які стосувалися насамперед опанування трьох елементів — тривале дослідження, рефлексія/вдумливість та критика/перегляд. Скоригована програма забезпечила приблизно однакову кількість занять, призначених для опанування кожного елемента. Це сприяло значному покращенню розуміння елемента тривалого дослідження, який був серед найбільш складних на констатувальному етапі. Переважна більшість студентів має виражений активний стиль навчання, тоді як успішному оволодінню навичками проєктування сприяє рефлексійний стиль. Для вирішення цієї проблеми до освітнього процесу запроваджено ряд інструментів, спрямованих на удосконалення різних видів діяльності для підгруп студентів з різними навчальними перевагами, зокрема сфокусованих на розвитку рефлексійності. Як наслідок, показник рефлексії/вдумливості зріс до 92 %. Порівняно з фінальним тестом констатувального етапу студенти після навчання на формувальному етапі в середньому покращили розуміння всіх елементів проєктування. Прогрес за всіма елементами був статистично значущим, показники опанування у більшості випадків вирівнялися та коливалися у бік 83–92 %. Лише еле-

мент критика/перегляд, хоча і значно (статистично значуще) покращився, однак на формувальному етапі продемонстрував неочікувано низький показник засвоєння (80 %) порівняно з іншими елементами. Визначено, що застосування монопроектів суттєво зменшує можливості критики/перегляду, виключаючи з цього процесу однокласників. Тому коригувальні дії після формувального етапу передусім були спрямовані на покращення розуміння елемента критика/перегляд. Статистичне порівняння результатів навчання після коригувального експерименту з результатами формувального виявило значне покращення показників критика/перегляд (з 80 до 89 %) та публічний продукт (з 83 до 90 %), тоді як з усіх інших п'яти показників результати залишилися практично незмінними — на рівні 87–92 %.

Результати педагогічного експерименту демонструють підвищення успішності в опануванні всіх елементів дизайн-проекту здобувачами творчих напрямів після проходження експериментального навчання. Отримані результати підтверджують ефективність розробленої методики формування проектної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку, а також демонструють сформованість на середньому рівні здатності до практичної творчості, проектування, сталого виробництва. Таким чином, мету педагогічного експерименту досягнуто.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше:

- визначено основні складові проектної компетентності майбутнього фахівця творчих спеціальностей, що відповідають трьом аспектам сталого розвитку: наукова — пов'язана з економічним аспектом, творча — з суспільним, технологічна — з екологічним;
- розроблено концепцію та структурно-функціональну модель формування проектної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку;

- доведено, що для формування проєктної компетентності необхідно враховувати переважні стилі навчання здобувачів. Найбільший вплив мають навчальні переваги у вимірах активний/рефлексійний та візуальний/вербальний.

Удосконалено зміст професійної підготовки майбутніх фахівців творчих спеціальностей шляхом упровадження методики формування проєктної компетентності в умовах сталого розвитку, яка полягає у самостійній розробці студентами творчих проєктів за тематикою навчання на основі п'яти етапів проєктування та семи елементів дизайн-проєкту.

Монографію адресовано широкому загалу освітян, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам вищих навчальних закладів.